

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՆԿ

Տարեկան դիմել 10 րուր, կեն տարվանը 6 րուր:

Առանձին նամակները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի նամակները մեջ:

Ստաբիլացված ցուցում են ազգային

Դիմումները. Редакция «Манак»

Խմբագրությունը բաց է առաջին 10—2 ժամ

(Բացի կիրակի և տոն օրերից):

Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն լիզուով:

Յայտարարությունների համար գնում են

խորտակյա րոտին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

Ինչ է յայտնում.— ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, Նամակ Ս. Պետրոսյանից, Նամակ խմբագրության, Ներքին լուրեր.— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Միապետ ընկերությունը հայոց, Գերմանիա, Սպանիա, Թուրքիա.— ԶՆՈՒՎԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿՆԵՐ, Նախ հաշվարկ յետոյ բաժանել:

ԻՆՉ Է ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Ընթերցողը յիշում է որ մենք շատ անգամ «Մշակ» մեջ այն միտքն էինք յայտնում, որ Թիւրքաց Հայաստանի գրութիւնը քննելուն, հայոց խնդիրը լուծելուն շատ կը նպաստէր մի լրագիր, կամ մի ամսագիր, որ հիմնվէր Թիւրքիայից Կուրս օտար մի երկրի մէջ և հրատարակէր օտար լեզուով: Այդ տեսակ գործի համար մենք խնդրեց, մինչև անգամ, առաջարկած էինք մեր թոյլ ոյժերը. բայց մենք ոչ մի տեղից օգնութիւն և քաջակրօնութիւն չը ստացանք այդ միտքը իրագործելու համար:

Մի և նոյն ժամանակ և. Պօլսի հայերը, մասնաւոր և. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը ընտրած լինելով իրանց համար գիւտական Կարապետ Մարտիրոսի հայոց խնդիրը լուծելու համար, ոչինչ արձագանք չը տուեցին մեր յարուցած մտքին: Մենք այդ անտարբերութիւնը գրանցել էինք բացարձակ, որ և. Պօլսի ինտելիգենցիան շատ մեծ հաւատ չէ ընծայում մեր ոյժերին, բայց պատրաստ կը լինէր այդ մտքի իրագործելուն նպաստել, եթէ մեզանից աւելի մեծ հեղինակութիւն ունեցող մի անձ առաջարկէր իր ծառայութիւնները և Երօպոլսում ֆրանսիական, գերմանական, կամ անգլիական ֆրանսիական մի կողմ մնայ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱԽ ՀԱՌԱՔԵԼ ԹԵՏՈՑ ԲԱԺԱՆԵԼ

Ինչ նշաններ կան, որոնցով կարելի լինէր գտնել թէ մի ազգ պատմականապէս ապրում է: Պատմականապէս մեռած է մի ազգ իր անդորրութեան մէջ. անդորրութեան հետեանքը մեռելութիւն լինելով, իսկ կեանքի պայմանը և նշանը— շարժողութիւն, — մի անդորր է— նա և կեանքից դուրս է, անընդունակ գործեր առաջացնելու, որոնք արժանի լինեն պատմական արձանագրութեան: Բարեբաղդաբար, մեր ազգային շրջանները մէջ երևոյթներ պակաս չեն, որոնք կարողանային համոզեցնել զիտողութեան համար պատրաստի աշխարհ ունեցողին, որ մեր ազգը կենդանութեան և կեանքի մէջ է: Տարուցատարի մենք տեսնում ենք մեր հասարակութիւնը գտնազան հարցերով զբաղուած: Մի ժամանակ, այդ օգտաւնասարանական հարցն է, միտ տարի, այդ և կենդանական և կրթականութեան խնդիրն է, միտ անգամ, այդ և Թիւրքաց Հայաստանի քաղաքական վիճակի հարցն է, չորրորդ անգամ— կրօնական վիճաբանութիւններ են և այլն, և անա վերջապէս հերթը կարծես ուզում է հասնել— ինչին— տնտեսական հարցին: Իրաւ, այն բոլոր վերե յիշած հարցերը վերջականապէս չը քննուեցան և չը վերջացան, իրաւ, նրանց մասին դեռ շատ ասելու բաներ կան մնացած, լուսարանելու դեռ որքան կարողութիւն ունեն այն խնդիրները: Ով

զիտեմ լեզուով մի հայոց օրգան հրատարակելու:

Բայց ի՞նչ է յայտնում այժմ մեր փառիկի թղթակիցը հաղորդում է մեզ որ հայոց ազգի մէջ մեծ հեղինակութիւն ունեցող մի անձ, փարիզի պրօֆէսոր պ. Գիւլօրիէ արգէն վաղուց է որ ունեցել է զիտաւորութիւն փարիզում հայոց օրգան հրատարակելու և այդ մասին գիտել է և. Պօլսի հայոց ազգային ժողովին, ոչ թէ ներթափան նպաստ խնդրելով հայերից, այլ միայն օգնութիւն հայոց ազգի կողմից 200 բաժանորդ իր թերթի համար գտնելու...

Եւ այդ առաջարկութիւնը և. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը մերժել է, այն ինչ նրան շատ հեշտ կը լինէր իր հեղինակութեամբ յարգող թիւրքաց մայրաքաղաքի մի երկու, երեք հարիւր ազգայիններին գրել պ. Գիւլօրիէին հրատարակութեանը:

Ահա ուրեմն ազգասիրութիւն, հայրենիք, հայոց խնդիր, զիտանգիտական ծանապարհ ըզուողներ... Ամեն բան խօսք է միայն և. Պօլսի հայերի մէջ, բայց գործ, — ոչինչ:

Մի յարգելի անձն, հայկաբանութեան մէջ մեծ հեղինակութիւն ունեցող մի մարդ, առաջարկում է անել այն ինչ որ չեն կարողացել անել՝ ոչ Միլիթարիստները, ոչ էլ ամբողջ և. Պօլսի իր ինքնահաւան անթիւ հանձարներով, — և դարձեալ նրան մերժում են ամենաշնչին օգնութիւն...

Ուրեմն այն երեւելի զիտանգիտական ծանապարհն էլ դարձակ խօսք է եղել... Այդ տեսակ դառն փորձերից յետոյ մենք աւելի և աւելի ենք համոզուում որ պոստեցիներին թիւրքաց հայերը սպասելու ոչինչ չունեն:

այս հանգամանքից, որպէս գուցէ շատերը տրամադրված կարող են լինել, ցանկանայ այդ ամբողջ գործունէութեան ապագայութեան հետեանքը դուրս բերել, — նա դուրսում ցոյց կը տայ միայն մի բան. նա ցոյց կը տայ թէ որ աստիճանի կիտակաւոր գաղափար ունէ ազգային կեանքի վրա մի կողմից, և լրագրութեան ու գրականութեան և գործա հետ հասարակաց կարծիքի հետ միտ կողմից.— Իրաւ է, նայն և ընդամենը այլ հայցեր դեռ կրկին կը ծնվեն, կրկին կետուին, նրանք կը դառնան աւելի խորը և մանրամասն հետազոտութիւնների առարկաներ մեր նոր և ապագայ, գիտութեան զենքերով զինուած, երիտասարդութեան համար: Բայց և այնպէս, եթէ այդ հարցերը, այնպէս որպէս արանք լոյս երևացին, հասարակութեան ուղարկութիւնը գրաւելու և գրաւելու ներքին ոյժը ցոյց տալ կարողացան,— դա մի նշան է, որ մեզանում յայտնի բաների համար կարողութիւն է գոյացել, իսկ երբեմն աւելի քան կարողութիւն— քաղց ու ծարաւ...

Բերկլալի երեւոյթ, որը արժանի է արձանագրութեան մեր պատմական յիշատակարանների մէջ, Հարիւրաւոր տարիներ անցան, մեր ողորմելի հայ երիտասարդութիւնը, ինքն ըստ ինքեան կայտառ, բնական ձիրքերից անգուրկ և բնաւթիւր հայ երիտասարդութիւնը, բնականապէս պատգան անմարտելի, անմիտ ու ապարդիւն խնդիրներով, փառքում էր իր մասնոր ոյժերը առանց մի որևիցէ ելքի, առանց մի հնար գտնելու դուրս գալ վերջապէս նախնեաց նեղ և սահմանափակ շրջանափակից... Մեր նախնի ոյժերը փառքան և արանք են

Մենք մեր կողմից համարձակվում ենք զիտել պ. Գիւլօրիէին, խնդրելով նրան որ չը հրաժարվի իր զեղեցիկ և օգտաւէտ մտքից: Ռուսաց հայերի մէջ անպատշառ կը գտնվեն 200 բաժանորդ նրա հրատարակութեան համար: Մենք պատրաստ ենք գրել մասնաւոր նամակ ֆրանսիացի զիտակաւոր և առաջարկել նրան որ ուղարկի մեզ իր ձեռնարկած հրատարակութեան համար ստորագրութեան թերթը:

Մենք կարծում ենք որ չենք սխալվի եթէ ասենք, որ ռուսաց հայերը աւելի հակամիտ են նպաստել ամեն տեսակ օգտաւէտ ազգային ձեռնարկութիւններին, քան թէ Թիւրքիայի հայերը, որ մեր միջից մի մարդ աւելի կարող է անել քան թէ դարձակաւորներից բաղկացած և. Պօլսի ամբողջ ազգային ժողովը:

Ահա ուրեմն ինչ բաներ են յայտնվում... Աւելի և աւելի ենք սկսում հասկանալ թէ ինչ դարձակ բան է կրկին և. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը:

Եւ դեռ գտնվեցան մարդիկ, որոնք իրանց վիրաւորված էին ցոյց տալիս, մեզ համար էին անուանում, երբ մի քանի տարի սրանից առաջ մենք համարձակվեցանք և. Պօլսի ազգային ժողովը՝ իրիտաներից բաղկացած մի ժողով անուանել:

Գ. Ս.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻՑ

Մայիսի 19-ին

Հակասեմիտական վիճարկութեան ծագած

նրանց մտաւոր գանձի և ազգային կեանքի յիշուած արժանի հետեանքները, որոնք են և ուր են այդ գանձարանները, մասնոր շտեմարանները մեր աւելի քան հազարամեայ անցեալի երիտասարդութեան: Եւ կամ, որը աւելի նշանաւորն է, որոնք են այդ մտաւոր կեանքի և հազարամեայ կրթութեան գործնական հետեանքները: Արդիւնքներ... և այն գործնական արդիւնքներ, ո՞՞, այդ մի ձիւծաղ է ամբողջ սերունդների զիտաց: Բայց ոչ, — մենք սխալվում ենք: Արդիւնքները անհամար են, հարկաւոր է միայն աչք տեսնելու համար: Նայէք մեր հասարակութիւնը, նայէք մեր հայրենեաց հողը, երկուքն էլ իրար հետ կը մրցեն իրանց վիճակով: Արդէն համագործակցութիւն, որպէս համարայնութիւն... Հասարակութիւնը վերին աստիճանի ցածրութեան մէջ, որ անբարոյականութեան բոլոր գարշելիքներ, ներքին ազգային բարոյականութեան ոկըմունքներ, իմաստութեան և խելացի կենցաղաւարտութեան պայմաններ են շինված, հայրենեաց, հայրենեաց հողը, ամեն ազգութեան արմատը, այդ հողը անհոգութեան՝ զուգանքի և կատաղի արհամարհութեան դուր գաւած:

Այժմ պիտի ցոյց տուած, որ հողը ոչ թէ միայն մի առարկայ է, մի անշունչ առարկայ, որը միայն զիտացուն հարկաւոր է և պիտանի, այլ թէ այդ նոյն հողը մի և նոյն ժամանակ մի գաղափար է և այն մի մեծ գաղափար, որը նոյն քան թանկագին է և սուրբ, որպէս ազգայնութեան գաղափարը ինքը:

Ահա ինչու մենք չենք կարող գտնել մեր ներքին հրճուանքը բարեկամ անհետական հարցի ծնունդը մեր լրագրութեան մէջ:

օրից սկսեալ՝ ևս մեծ համակրութեամբ էի «Մշակ» և «Մեզու» լրագրաց մէջ գնում երկուց կողմանց առաջ մատուցած փաստերը, և աւելի մեծ հետաքրքրութեամբ ուսումնասիրում նրանց օրրատօրէ մեծ շրջանակ գրաւելը, մասնաւոր երբ ի մի գտնուած էին ձուլվում առևտրական նախանձրեղիմութեան արգասիքը՝ կրօնական մոլեռանդութեան հետ, և քաղաքական խնդիրներն դառնում էին կղերական զօջաքաղութեան խաղեր:

Թէ այս շարժումների լուրքն իմ մտքի մէջ ինչ տարաւորութիւններ էին գործում, կարեք աստի իմաստասիրել, որ երբ «Մշակ» 83 համարում այսօր կարդացի Բառապարտին բողոքական քահանայի բրօշուրի միջից քաղած վարդապետութեան իմաստ, համարեցայ՝ թէ այն քահանայն իմ ծածուկ խոստովանութիւնս է հրատարակել:

Եւ արդարեւ, ինչ քրիստոնեայ է այն քրիստոնեան, որ քրիստոնէութեան կամ քրիստոնէական գաղափարներն ապանակելոյ համար, կարծում է՝ թէ անշուշտ հարկաւոր է պետական իշխանութեան օգնութեան դիմել:

Չքննող և պանծալի են այն աստուածաբան քահանայի ներազնուն հայեցողաւքը: Միթէ կայ ուրեք ս. առևտրանի մէջ քրիստոնէական աստուածաբան ասկնարկ՝ մատնութիւն և բռնութիւն գործ դնել՝ քրիստոնէութեան համար: Միթէ քրիստոնէական կրօնը կարծու է աշխարհական իշխանութեան օգնութեան: Միթէ այս այն կրօնն է, որոյ մասին խօսեցաւ անուշ բերանն Փրիստոսի՝ թէ Էդուարդ դժոխցի գրա մի յաղթանալուցէն: Միթէ Արիստի օրից՝ Տրեական աշխարհահայեցողութիւնն նուազել է Երբեք, և ուր և երբ է սպասեացել վտանգ քրիստոնէութեան:

Թող հրէից կարծեք մի կողմ մնայ. ինչ կարծիք պիտի յղանայ բովանդակ աշխարհ, քրիստոնէութեան աղաքաւ, երբ որ նրա պաշտօնեայք ոչ թէ միայն նոր պաշտպանի դերն են զգենում ձախողակի, այլ և իրանց սինն՝ դեռ ևս պատերազմի պայքարան չը մտած՝ յաղթուած են խոստովանում:

Փորձից գիտենք, որ և անտեսական հարցը մեր լրագրութեան մէջ իր լուծումը չի ստանայ. այդ համոզմունքը մենք գանգատի և վատուութեան աղբիւր չենք շինում: Հաստ մեծ միամտութիւն է հարկաւոր, որպէս նաև ազիտութիւն, կարծելու համար թէ այդպիսի հարցերի լուծումը, այսինքն նրանց գործնական իրաւործութիւնը կարող են մի տարում կամ տասը տարում ստանալ: Բայց և այնպէս այդ հարցը, որպէս նրա նախորդները, այն մեծ օգուտը կը տայ, որ մեր հասարակութեան աչքերը գտնէ մի քանի ժամանակ այդ մեծ և կարևոր առարկայի վրա դարձած կը լինեն, որպէս նաև յետոյ հետազոտութիւնների համար գտնէ մի սկիզբ դրած կը լինի: Առում ենք սկիզբ, ոչ թէ հիմք, որովհետեւ հիմք դնելու համար հարկաւոր են միանգամայն այլ տեղեկութիւններ, քան թէ, կը համարձակվենք ասել, մի հայ մարդ այս բողոքին կարող է ունենալ հայկական անտեսութեան հանգամանքների վերաբերեալ: Այս կէտի վրա պիտի ուշադրութիւն դարձրած, որովհետեւ պիտի գուշակել, որ գաղափարից յափշտակված, գուցէ մօտ ժամանակներում շատերը կը շտապեն յիշեցնել լրագիրները սրտնոր առաջարկութիւններով, ցանկութիւններով, գաղափարներով և այլն:

Բայց եթէ զգուշութեան հրաւեր ենք կարդում մեր հայրենակիցներին, դրա նպատակը չափազանց զգուշութիւնից գործը խանգարել չէ, այլ ընդհակառակը՝ գործը առաջացնել: Մենք կը մեկնենք մեր միտքը հետեանալով: Առանց դրական տեղեկութիւնների, որպէս պ. Գ. Նիկողոսեանին է, անտեսական քարուքարան